

Szigeti Magyarság - Online

Island Hungarians - Newsletter - Online Version

2008. július-augusztus - July-August, 2008

WASS ALBERT CENTENÁRIUM

A nyugati, s egyben az egyetemes magyar irodalom kimagasló alakja, Wass Albert centenáriumát ez évben ünneplik a világ magyarjai. Tanulmányok és monográfiák láttak napvilágot ez alkalomból, s halála tizedik évfordulójára. Művei hazai sorozatban jelennek meg, ünnepi megemlékezések, részletes irodalmi elemzések hangzanak el a földkerekség minden részén, ahol magyarok élnek, méltatva a regényíró, a költő, a tudós, a társadalom-szervező maradandó munkásságát. Az alábbiakban rövid összefoglalást adunk életútjáról.

Az ízig-vérig erdélyi író Válaszúton született. Tanulmányait Kolozsvárott és Debrecenben végezte, az utóbbiban a gazdasági akadémián szerzett diplomát. Ősei földbirtokán gazdálkodott 1944-ig, mely évben elhagyta az országot. Előbb Németországban élt, majd 1952-ben az Egyesült Államokban telepedett le. A floridai egyetemen tanított évtizedeken át francia és német nyelvet, valamint európai irodalmat és történelmet. Irodalmi munkássága nagy hatást gyakorolt a nemzedékekre. Hatalmas regényei, élükön az Ember az országút szélén, egész életre szóló élményt jelentettek, és jelentenek ma is az olvasó számára. A Tárogató olvasói is gyönyörködhetnek a nemrég közölt „Üzenet haza” című, nagy horderejű versében.

Költevényei, regényei és publicisztikai írásai kezdetben erdélyi magyar folyóiratokban, a kolozsvári Ellenzék, a Vasárnap és az Ifjú Erdély hasábjain, a háború utáni öt évtizeden át nyugati lapokban és külön kiadásban jelentek meg, némelyik több nyelven is. Szülőhazájában tagja volt az Erdélyi Szépmíves Céhnek. Az Egyesült Államokban létesült Amerikai Magyar Szépmíves Céh megalakítása és több évtizedes sikeres működése az ő nevéhez fűződik.

Írásaiban az erdélyi tájat nagy hangulati erővel, gyakran transzilvanista szemlélettel örökítette meg. Első regénye, az 1934-ben megjelent Farkasverem Baumgarten díjat nyert. Ezt Buenos Airesben is kiadták 1954-ben. A száműzetésben született regényei is nagy népszerűségnek örvendtek, s több kiadásban láttak napvilágot. Az Ember az országút szélén (München, 1950) korábrázoló regény, mely számot vet az előző fél évszázad történelmi eseményeivel. Társadalombírálatra kiterjedt egész nemzedékére, köztük saját osztályára is: „Ez a rendszer – írja – az úri osztály csődje volt. A második csődje. Mert az első csőd már huszonkét évvel ezelőtt bekövetkezett; csakhogy abból még lábra állt valahogy. Lábra állt és nem tanult semmit. Beteg volt és nem gyógyította magát...” Hőse, az erdélyi erdőmérnök főszereplő családja kipusztult, egyedül unokája maradt életben. Szekérre rakja a gyereket, s vele együtt indul száműzetésbe. „A jelen egyedül a szekér – folytatja. – S az országút a szekér alatt, amelyikről tudjuk, hová vezet. De akárhová vezet, ott van a szekéren a jövő, az unokám.” Következő regénye a Buenos Airesben megjelent Tizenhárom almafa egészen más tónusú írás. Egy furfangos székelyről szól, aki anekdotázó humorral viseli a sors csapásait.

A funtinelli boszorkány is Buenos Airesben jelent meg 1959-ben. Ez is több kiadást ért meg idegen nyelveken is. A reális elemekkel vegyített romantikus írás egy mesésen szép havasi lányról, Nucáról szól, aki megbosszul minden rosszat, amit a férfinep a nők ellen elkövetett. A Határon túli irodalom szerint a havasi lány körül rengeteg alak vonul fel az iparosodó Románia társadalmi és nemzeti, nemzetiségi képviselőjében, érdekesen szőtt cselekményekbe ágyazottan. Valóban, az erdélyi epikus művészet vonalába tartozik ez a gyönyörű, olykor misztikus, olykor népballadás hangulatteremtő, sajátos helyszínek, szokások rajzával, a havasok megjelenítésével, a legendák és babonák sejtelmes költői stílusban megalkotott műve.

Az Elvész a nyom Clevelandban jelent meg 1954-ben. Cselekménye a század elején indul, egy hat különböző nemzethez tartozó, balesetet szenvedő kisleányról szól. Magyar örökségünk (Astoria, 1975) című gyűjteményében pedig a külföldi, s főleg az amerikai magyarság példás eredményeiről

számol be. Más regényei: Az antikrisztus és a pásztorok (1958), Átoksori kísértetek (1964), Elvásik a veres csillag (1965), Magukrahagyottak (1967), Valaki tévedett (1970), Kard és kasza (1974-1976).

Emberi hitvallását versben így fejezte ki:

Hontalan vagyok,
mert vallom, hogy a gondolat szabad,
mert hazám ott van a Kárpátok alatt
és népem a magyar (...)
Hontalan vagyok,
de vallom rendületlenül, hogy Ő az út és az élet
és maradok ez úton, míg csak élek,
töretlen hittel ember és magyar.

Az én nemzedékem abban a szerencsés helyzetben van, hogy szemtanúja lehetett Wass Albert irodalom- és társadalomszervező munkásságának. Az Amerikai Magyar Szépmíves Céh és a Danubian Press megalakításával lehetőséget adott számos magyar szépirodalmi és tudományos munka megjelenésére angol fordításban. A hatvanas évek elején Wass Albert volt a világítótorony. A reményforrás, abban a szomorú korszakban, amikor még szó sem volt a két táborban élő magyarság közötti dialógusról, s amikor abban a szomorú tudatban éltünk, hogy az Óhaza örökre becsukta mögöttünk a kapuit.

Ma is elevenen él bennem a harminc évvel ezelőtti, Winnipegben tett látogatásának emléke. Impozáns alakja, az írásaira is oly jellemző, epikusan nyugodt és erőt sugárzó lény feledhetetlen élmény volt hallgatói számára. Hihetetlen munkabírással alkotott, szervezett, járta az Újvilág magyar településeit. Nevelői hivatása, irodalomszervező, az idegeket próbára tevő kiadói és könyvterjesztői munkássága mellett volt ideje foglalkozni velünk, kezdő írókkal is. Volt jó tanácsa, buzdító szava hozzánk.

Albert bátyánk, vallomással tartozunk Neked. Hatalmas regényeid mellett talán az tekinthető legmaradandóbb alkotásodnak, hogy nemzedékem, hatásod eredményeként, megmaradt az örökségét féltve őrző gárdának; hogy egyéni értékeink és érzelmeink tisztaságát azzal mértük, és mérjük ma is: mennyiben sikerült megtartanunk fajtánk iránti hűségünket.

Miska János